

Sammenfatning som opfølgning på foretræde den 11. september 2024 for Folketingets udvalg for landdistrikter og øer.

Grønne færger kræver store anlægsinvesteringer i havneanlæg

Færgerne til de danske øer står midt i en kostbar omstilling til en fossilfri fremtid. Det kræver omfattende landanlæg, som ofte skal indpasses i værdifulde maritime havnemiljøer. Derfor vil kommunerne gerne motivere behovet for en national havnepakke.

ÆRØ KOMMUNE

Rådhuset, Statene 2
5970 Ærøskøbing
Telefon: +45 63525000
post@aeroekommune.dk

Borgmester Peter Hansted
Mail pha@aeroekommune.dk
Telefon 25 74 56 15

Kommunaldirektør
Allan Filtenborg
Mail akf@aeroekommune.dk
Telefon 23 39 61 11

Teknik- og miljødirektør
Peter Michael Nielsen
Mail pmn@aeroekommune.dk
Telefon 23 48 68 62

Projektleder
Cecilie Larsen
Mail cla@aeroe-ferry.dk
Telefon 2335 0448

RÅDGIVER

BYOGLANDSKAB
CVR 4009 2749

Axeltorv 3 - 4900 Nakskov
Bülowsgade 61 - 8000 Aarhus C
Nytorv 9 - 1450 København K

Arkitekt
Philip Rasmussen
+45 5137 6980
pr@byglandskab.dk
www.byglandskab.dk

Den nødvendige grønne omstilling i et presset kommunalt budget

Forord ved borgmester Peter Hansted

Ærø Kommune arbejder målrettet på at blive CO2 neutral og selvforsynende med vedvarende energi. Det går den rigtige vej. Siden 2008 er der sket et kraftigt fald i Ærøs CO2 udslip. Værktøjerne er en udbygning af produktionen af grøn strøm, omlægning af energiforbrugende aktiviteter og besparelser i energiforbruget.

En af de meget store klimaudfordringer for Ærø er færgerne, som er øens livsnerver til omverdenen. I 2019 blev en af verdens første 100% eldrevne færge indsat på ruten imellem Søby på Ærø og Fynshav på Als. Nu er turen kommet til ruten imellem Ærøskøbing og Svendborg, hvor den første færge skal indsættes i foråret 2027 og den næste et halvt år senere. Ærø Kommune har en bunden opgave i en stram tidsplan, der betyder at det samlede elfærgeprojekt skal være afsluttet med udgangen af 2027 på grund af vilkårene i den finansiering der er stillet til rådighed for projektet.

De grønne færger kræver meget store og kostbare ændringer i havnene i Ærøskøbing og Svendborg, som begge har væsentlige maritime og kulturelle værdier som der skal værnes om.

I begyndelsen af august 2024 havde Ærø besøg af en gruppe folketingspolitikere for at få input til hvordan kommunen kan løfte finansieringen af projektets landanlæg. Ombygningen af de to havne forventes at løbe op i 225 mio. kr.. Ærø Kommune er taknemmelig for dette engagement og forståelsen for, at et mindre samfund på 6000 indbyggere, med mange andre udfordringer, har svært ved at løfte denne opgave - udover selve anskaffelsen af færgerne. Vi fik det råd at se udfordringen ind i en national sammenhæng med henblik på motiveringen af en national havnepakke. Vi værdsætter at folketingets udvalg for landdistrikter og øer har valgt at se på vores udfordringer. Vi håber med vores initiativ at få en god dialog om hvordan vi i fælleskab løfter den nødvendige grønne omstilling. Af samme grund valgte vi at præsentere sagen sammen med Læsø og Samsø Kommune, som står med analoge udfordringer.

■
Ærøs borgmester
Peter Hansted

■ Tilløbsstykke på Søby Havn ved indsættelsen af elfærgen Ellen. Hendes navn er både nutidigt og historisk. To tidligere færger på ruten har båret navnet Ellen. I 1933 blev den første færgen Ellen bygget på H.C. Christensens Staalskibværft A/S i Marstal. Hun sejlede på ruten Søby-Avernakø-Faaborg fra 1933 til 1960.

Ærø Kommune står med en bunden opgave

Den grønne omstilling er en del af Ærøs DNA og det samfundsansvar, som kommunen gerne bidrager til at løfte i en verden, hvor klimaforandringerne risikerer at komme ud af kontrol. Ærø vil gerne være med til at vise at et lille samfund kan gøre en stor forskel, som kan inspirere andre. Alene derfor kan de grønne færger imellem Svendborg og Ærøskøbing gøre en forskel som rækker udover Ærø. Der er imidlertid også knyttet en række vilkår til realiseringen, som stiller kommunen i en meget vanskelig situation. Først og fremmest mangler der et realistisk alternativ til investeringen i de nye grønne færger. Levetidsforlænger man de to nuværende færger, som er bygget i 1998, så skal kommunen fra 2030 svare en årlig CO2 afgift på 10 mio + de fremadskridende reparationsomkostninger på færgerne som til den tid har passeret 30 år.

Færgeprojektets økonomi	Indikeret pris
Indikeret anskaffelse af to el-færger	448.750.000 kr.
Indikeret ombygning af havnene i Svendborg og Ærøskøbing	225.017.500 kr.
	673.767.500 kr.

Noter

Den indikerede færgeprijs er på to aluminiumsfærger på markedsvilkår

Den indikerede færgeprijs stammer fra markedsundersøgelser foretaget i 2023

Den indikerede havnepris inkluderer havneanlæg i Ærøskøbing og Svendborg Havne + miljøvurdering

Den indikerede havnepris stammer fra undersøgelser udført af ekstern rådgiver i april og maj 2024

■ Den eksisterende færgenhavn i Ærøskøbing. Den grønne omstilling af færgedriften kræver mere plads. Derfor skal der bygges en færgeterminal på inddæmmede areal uden på det eksisterende færgemråde.

Ærøs grønne omstilling på de blå landeveje

Ærøs udviklingsarbejde med de nye elfærger til ruten imellem Ærøskøbing og Svendborg hviler på mange års erfaring, søfartstradition og maritim innovation, som i 2019 resulterede i indsættelsen af en af verdens første elfærger "Ellen" til ruten imellem Søby og Fynshav. Projektet blev hjulpet på vej med en bevilling på 113 millioner kroner under Europa-kommisionens Horizon 2020 rammeprogram. Ellen har fået en kapacitet, som gør det muligt at sejle på væsentlig længere distancer end det hidtil havde været muligt for fuldt batteridrevne færger. Denne betragtelig større rækkevidde har betydet, at langt flere færgeruter vil kunne konverteres til ren eldrift i fremtiden.

Den nye teknologi har krævet nye kompetencer. Fordi el-færger stadig er nye og kun findes i begrænset omfang på verdensplan, så var der ikke specifikke retningslinjer på området eller krav til uddannelserne fra IMO (International Maritime Organization), da elfærgeprojektet gik i gang. Med udgangspunkt i den omfattende viden om el-færger, som Marstal Navigationsskole har opbygget, har skolen udviklet et undervisningsforløb, hvor besætninger på nuværende og kommende elfærger tilegner sig de nødvendige kompetencer.

Ellen har nu sejlet på ruten i 5 år med begrænsede børnesygdomme.

■ Ellen er blevet en daglig del af by- og havnebilledet i Søby og Fynshav.

■ Der arbejdes løbende på udformningen af de nye færger - foreløbigt med et overordnet konceptdesign til brug i de manøversimuleringer og alu-dispensation.

Færgeterminalen midt i en af landets bedst bevarede købstæder

Ærøskøbing skylder havet sin eksistens, sin placering og sin rigdom. Byen blev anlagt i 1100 tallet og voksede gradvist frem til 1700-tallet, hvor byens købmænd havde befæstet det økonomiske fundament - først og fremmest med handel med det øvrige Sønderjylland som Ærø dengang var en del af. I dag fremtræder byen nærmest intakt med huse fra byens florissante periode med handel og søfart i 1700 og 1800-tallet. Byen er i dag en af Danmarks bedst bevarede og helstøbte købstadsmiljøer med en sammenhængende middelalderlig byplan, og en tydelig bygrænse til det åbne land bevaret intakt og med en 1800-tals sejskibshavn.

Skrækscenariet er de gamle færgelejer på havnen i Nakskov. I 1884 etablerede Sydfynske Dampskibsselskab færgeforbindelse imellem Nakskov og Spodsbjerg. 90 år senere i 1975 flyttede færgen til Tårs på det smalleste sted af Langelandsbælt. Siden har de udtjente færgelejer haft et fremadskridende forfald. Ikke noget kønt syn foran den statelige havnearkitektur. Med økonomisk hjælp fra AP Møllerfonden og Erfremmebestyrelsen etableres der nu en smukt byrum på stedet - Anlægsarbejdet når dog ikke at blive færdiggjort inden 50 året for flytningen af færgen. Derfor skal renoveringen af pladsen ved de udtjente færgelejer i Ærøskøbing gennemføres i et helhedsgreb.

Byens styrke er at den har en lang bevaringstradition, der blev påbegyndt i 1917 af sommerferierende gæster sammen med byens borgerskab. I 1943 resulterede det i dannelsen af Ærøskøbing Fonden, der blev suppleret i 1965 af Ærøskøbing Byhistoriske Forening og siden videreudviklet med bevarings- og dispositionsplaner og den lovmæssige beskyttelse af bygningskulturen. Der er passet godt på byens særkende ved hjælp fra totalfredninger af mange byhuse, og en ambitiøs bevaringsplan. Det er der blevet lagt mærke tid - også uden for landets grænser. Ærøskøbing blev i 2002 tildelt den fornemme Europa Nostra Pris for bevaring af europæisk kulturarv, og i 2013 blev byen prisbelønnet som seværdighed i national særklasse af Naturstyrelsen, Kulturarvsstyrelsen og VisitDenmark. Igennem de seneste år har Ærøskøbing oplevet en oplomstring med iværksætteri, caféer, restauranter, hoteller og nyt liv i butikkerne. For 10 år siden var torvet en søvrig parkeringsplads med en hendøende købmandsbutik. I dag er pladsen et levende midtpunkt i byen fyldt med byliv, udeservering og mange helårsarbejdspladser i bygningerne omkring pladsen.

Det er foran dette prisbelønnede bymiljø, der skal bygges en ny færgeterminal som den nye velkomst til byen. Ærø Kommune har vurderet en række alternative muligheder for at placere de nye færgelejer med tilhørende opmarchområde, transformatorstation, driftsbygninger og ventesal, der gerne sammentænkes med en velkomst til UNESCO geoparken. Valget er faldet på en ny placering vest for de eksisterende færgelejer. Derved kan der skabes en effektiv færgeterminal for enden af Vester Allé, som er byens omfartsvej der blev anlagt af det tidligere Fyns Amt, for at aflaste bymidten for gennemkørende biltrafik.

Færgeterminalens placering foran middelalderbyen giver et særligt arkitektonisk ansvar, ligesom der skal ske en oprydning af byrummet ved de eksisterende udtjente færgeløjer. De ligger idag monumentalt placeret forenden af Vestergade, og bør i fremtiden få en ny ydmyg udformning som en smuk havneplads imellem by, havn og øhav.

■ Når færgerne forsvinder for enden af Vestergade - så skal de udtjente færgeløjer fjernes, og der skal skabes en smuk plads for enden af Vestergade. Købstadsmiljøet er ikke tjent med rustne færgeløjer ved porten til byen.

■
Færgerne lægger nærmest til midt i byen - sådan vil det også være i fremtiden selvom de nye færgelejer placeres vest for de eksisterende.

SYGGEHUS

NYE FÆRGELEJER

NY FÆRGETERMINAL

INDKØB

GAMLE FÆRGELEJER

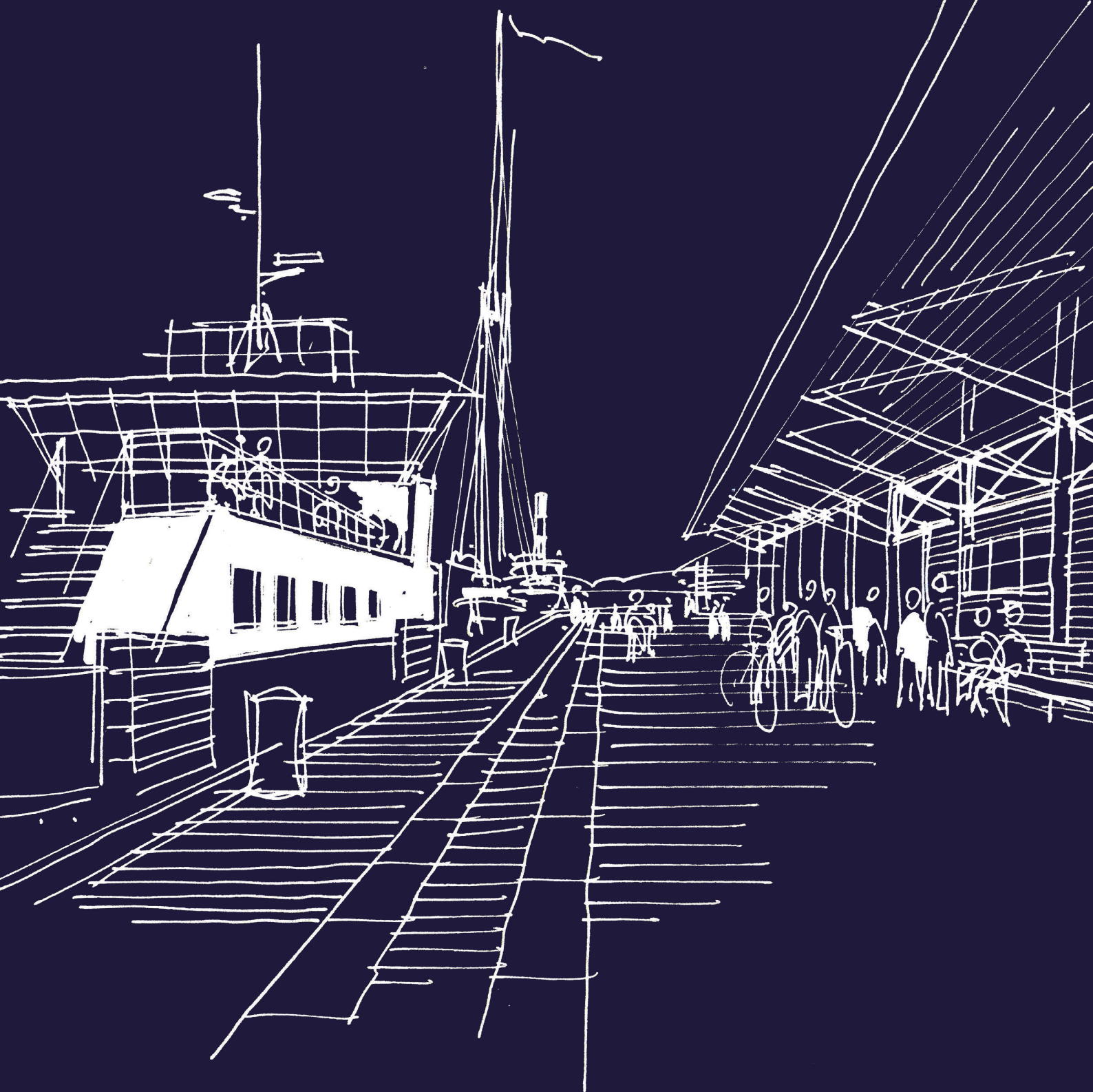
TURISTKONTOR

ÆRØ RÅDHUS

SØBY 15 KM

MARSTAL 12 KM

■
Batterihus, transformatorstation og driftsbygninger til den grønne omstilling indbygget i nye sammenhænge på Svendborg havn. Her ses en overdækning på honnørkajen med Højestenes afløser. Overdækningen kan bringe driftsbygningerne ind i nye arkitektoniske og funktionelle sammenhænge, og anvendes til ventende færgepassagerer, popup event ved kulinarisk sydfyn eller "blot" overdækning til byens borgere som trænger til lidt skygge mens de opholder sig på havnen.

Ø-Færgerne lægger til midt i Svendborg

■ I gennem de sidste mange år har det været Svendborg Kommunes holdning, at ø-færgerne skulle helt ind i byen. Dels kommer færgepassagerer tæt på deres mål i byen, hvadenten det er arbejdspladser eller station. Dels bidrager færgerne til det aktive by- og havneliv.

Mange danske provinshavne er igennem den sidste generation forvandlet til nye boligområder i takt med at den havnerelaterede erhvervsaktivitet er reduceret. Havnen i Svendborg er noget af byens vigtigste DNA, og Svendborg Kommune har tidligt valgt en anden vej med fokus på at udvikle havneområdet med mangfoldighed, byliv og den maritime kultur. By- og havnelivet trives idag med caféer og restauranter, lystsejlere i hjertet af byen, maritime vidensarbejdspladser, shippingvirksomheder, reparationsværft, historiske træskibe og søfartsuddannelserne på SIMAC. Det har altid været kommunens ønske, at få færgerne helt ind i byen. Færgen til Skarø og Drejø lægger til for enden af Frederiksgade få skridt fra Svendborg Station, Ærøfærgerne lægger til for enden af Brogade, og veteranfærgeren Helge, som i dette efterår kan fejre 100 år i Svendborgsund, har to anløbssteder i havnen. Byens og kommunens satsning på havnen ser tydeligvis ud til at virke.

Det er i dette miljø de nye landanlæg til elfærgerne til Ærøskøbing skal indpasses. Kommunalbestyrelsen i Svendborg har den 28. august 2024 principgodkendt Ærø Kommunes oplæg, ledsaget af en række ønsker til indretning, således at landanlæggene forenes med klimasikringen af havnen, udviklingen af byrumsarkitekturen og passagen langs vandet for cyklister og fodgængere. Det ligger samtidig fast at alle omkostninger til ombygning af havneanlæggene i forbindelse med indsættelsen af de nye elfærger, skal afholdes af Ærø Kommune. Det er kostbart teknisk i dette havnemiljø at bygge færgelejer, transformaterstation og interim færgeleje til anlægsperioden. Det er endnu mere bekosteligt at udføre disse landanlæg i respekt for den maritime kultur som Svendborg Kommune har anvendt store ressourcer på at udvikle igennem den sidste generation.

■
Det er i dette havnemiljø i Svendborg, der skal indpasses nye færgelejer med tilhørende driftsbygninger til Ærøfærgerne.